

ЗНАНИЯ ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

НАРЪЧНИК ЗА ПРОГРАМА
ТОЛЕРАНТНОСТ, АНТИДИСКРИМИНАЦИЯ И ПРАВА
НА ЧОВЕКА

сдружение
знание
Ловеч

НАЦИОНАЛНА
АСОЦИАЦИЯ НА
РЕСУРСНИТЕ
УЧИТЕЛИ - БЪЛГАРИЯ

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active
citizens fund**

Автори:

Д-р Александър Кръстев
Калина Христова

Консултант:

д-р Калоян Дамянов

Сдружение „Знание“ – Ловеч
www.znanielovech.org

Национална асоциация на ресурсните учители
www.narubg.org

2022, София

Проект “Знания за правата на човека” се изпълнява с финансова подкрепа в размер на 83, 021 евро, предоставена от Исландия, Лихтенщайн и Норвегия по линия на Финансов механизъм на ЕИП и Норвежки финансов механизъм в България. Основната цел на проект “Знания за правата на човека е постигане на положителна промяна спрямо тенденциите на нарушаване на човешките права, проявата на нетолерантност, дискриминация и използване на език на омразата сред младежи и ученици.
www.activecitizensfund.bg¹

Съдържание

Въвеждане на образование по правата на човека	1
История на образованието по правата на човека	2
Образованието по правата на човека е основно човешко право.....	3
Правата на човека в Европа.....	3
Въведение в темата.....	5
Структура на програмата	7
Тема 1 ПРАВАТА НА ЧОВЕКА.....	8
Тема 2 ДИСКРИМИНАЦИЯ. ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СТЕРЕОТИПИ И ПРЕДРАЗСЪДЪЦИ..	12
Тема 3 Право на защита от НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ.....	17
Тема 4 ПРАВО НА ОБРАЗОВАНИЕ, СИГУРНА УЧИЛИЩНА СРЕДА.....	22
Тема 5 РАВЕНСТВО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ	28
Тема 6 БЕДНОСТ И СОЦИАЛНО ИЗКЛЮЧВАНЕ	35
Тема 7 МЕДИИ И ИНТЕРНЕТ	40
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	47
Приложение 1.....	47
Приложение 2.....	55
Приложение 3.....	59

Въвеждане на образование по правата на човека

„Всеки индивид и всеки орган на обществото... ще се стреми чрез преподаване и образование да насърчава зачитането на тези права и свободи“.

Преамбюл към Всеобщата декларация за правата на човека, 1948 г.

Развиването на знания и компетентности сред учениците, свързани със зачитането на човешките права и свободи, е важен аспект от тяхното образование. Настоящата програма си поставя за цел да подкрепи развитието на социални умения сред учениците, които подкрепят толерантността и намаляват дискриминационните нагласи и прояви на предразсъдъци и език на омразата в българските училища. С този проект очакваме да постигнем положителна промяна в тенденциите на нарушаване на правата на човека, проява на нетолерантност, дискриминация и използване на език на омразата сред учениците. Проектът предвижда дейности за повишаване на осведомеността на младите хора, учителите и медиите за правата на човека, последвани от младежки кампании, дебати и кампании в социалните мрежи, провеждани въз основа на придобитите знания. Разработването и тестването на програма за толерантност, антидискриминация и правата на човека цели повишаване на чувствителността в училищната общност. В краткосрочен план проектът ще допринесе за поставянето на темата за правата на човека в центъра на общественото внимание и по този начин ще насърчи провеждането на превантивни действия в това отношение. В дългосрочен план проектът ще даде възможност за създаване на неформална мрежа от млади хора, които могат да работят заедно за осъществяване на дейности, което е особено ценно за населени места без младежки НПО и клубове. Разработването и пилотирането на програмата, озаглавена „Толерантност, антидискриминация и права на човека“, ще помогне на учителите да я използват и включат в своето преподаване.

История на образованието по правата на човека

През 1993 г. Световната конференция по правата на човека обяви образованието по правата на човека за дейност от съществено значение за насърчаването и постигането на стабилни и хармонични отношения между общностите и за насърчаване на взаимното разбирателство, толерантност и мир. През 1994 г. Генералната асамблея на ООН обяви Десетилетието на образованието по правата на човека на ООН и призова всички държави-членки на ООН да насърчават „разпространението на обучение и информация, насочени към изграждането на универсална култура на правата на човека“. В резултат на това правителствата полагат повече усилия, главно чрез държавни образователни програми. Програмата за младежи за образование по правата на човека на Съвета на Европа насърчава „...образователни програми и дейности, които се фокусират относно насърчаването на **равенството по отношение на човешкото достойнство**, във връзка с други програми, като например тези за насърчаване на межкултурно обучение, участие и овластяване на малцинствата.“¹

Цялостното образование по правата на човека не само предоставя знания за правата на човека и механизмите, които ги защитават, но също така предава уменията, необходими за насърчаване, защита и прилагане на правата на човека в ежедневието. Образованието по правата на човека насърчава нагласите и поведението, необходими за защита на човешките права за всички членове на обществото.

Обучението по правата на човека е свързано с намаляване на антидискриминацията и повишаване на толерантността.

Независимо от начина, по който се обясняват или формулират правата на човека, съществува консенсус, че образованието по правата на човека включва три основни измерения:

- Учене за правата на човека, знания за правата на човека, какви са те и как са защитени;

¹ <https://www.coe.int/en/web/compass/introducing-human-rights-education>

- Образованието по правата на човека е толкова важно, колкото и съдържанието на обучението;
- Учене за правата на човека, чрез развиване на умения, нагласи и ценности за учащите да прилагат ценностите на правата на човека в живота си и да предприемат действия, сами или с други, за насърчаване и защита на правата на човека.

Образованието по правата на човека е основно човешко право

Правата на човека са важни, защото никой човек не може да оцелее сам и несправедливостта намалява качеството на живот на лично, местно и глобално ниво. Това, което правим в училище като качество на взаимоотношенията, развиване на социални умения и изграждане на нагласи оказва влияние върху общото бъдеще. Нарушенията на правата на човека се случват навсякъде в света около нас, поради което е важно да ги пазим и отстояваме. Само с пълно осъзнаване, разбиране и зачитане на правата на човека можем да се надяваме да развием култура, в която те се зачитат, а не се нарушават. Следователно правото на образование по правата на човека все повече се признава като човешко право само по себе си. Образованието трябва да бъде приобщаващо и насочено към развитието на личността, дарбите и потенциала на децата.

Правата на човека в Европа

За държавите-членки на Съвета на Европа правата на човека са предназначени да бъдат нещо повече от просто твърдения: правата на човека са част от тяхната правна рамка и следователно трябва да бъдат неразделна част от образованието на младите хора. Европейските нации дават силен принос за най-важното прокламиране на правата на човека през XX век. Появата на правата на човека, каквито ги познаваме днес, се дължи много на масовите нарушения на правата на човека по време на Втората световна война в Европа и извън нея. Днешната реалност изисква децата и младежите, но също и учителите да бъдат образовани в правата на човека и да насърчават толерантността и уважението към другите. Обучението в посока на

човешките права, антидискриминация и толерантност ще доведе до:

- повишаване на осведомеността за правата на човека;
- насърчаване ангажираността на младите хора по темата;
- активното участие на младите хора в демократичните процеси и поведение;
- насърчаване на равни възможности за участие във всички аспекти на ежедневието им живот;
- насърчаване на учениците към приемане на различията независимо от техния произход;
- разбиране и приемане на малцинствата, включително въпросите на пола, етническата принадлежност, религията или убежденията, способностите и сексуалната ориентация;
- повишаване на осведомеността за отговорността на държавите и публичните власти за насърчаване и подкрепа на образованието по правата на човека в областите на формалното и неформалното образование.

От изложените факти е очевидно, че младите хора трябва да се образуват по въпроса за правата на човека, но реалността е, че повечето млади хора в България не са добре информирани и образовани по темата за правата на човека. Обучението на учениците е от полза не само за обществото, но и за самите тях. В съвременните общества младите хора все повече се сблъскват с процеси на социално изключване, с религиозни, етнически и национални различия и с недостатъците – и предимствата – на глобализацията. Образованието по правата на човека се занимава с тези въпроси и може да помогне на хората да осмислят различните вярвания, нагласи и ценности, както и очевидните противоречия на съвременните мултикултурни общества, в които живеят.

Въведение в темата

Правата на човека са тези права, които принадлежат на всеки индивид — мъж или жена, момиче или момче, бебе или старец — просто защото тя или той е човешко същество. Те въплъщават основните стандарти, без които хората не могат да осъзнаят присъщото си човешко достойнство.

Правата на човека са универсални: те са право по рождение на всеки член на човешкия род. Никой не трябва да спечели или да заслужи права.

Правата на човека не се предоставят от никой човешки авторитет като монарх, правителство, или светска или религиозна власт. Конституционните права се предоставят на лицата по силата на техните гражданство или пребиваване в определена държава, докато правата на човека принадлежат на всяка човешка личност.

Правата на човека са едновременно абстрактни и практически. Те поддържат вдъхновяващата визия за свободен, справедлив и мирен свят и определят минимални стандарти за това как трябва да се отнасят както индивидите, така и институциите към хората. Те също така дават възможност на хората да предприемат действия, за да изискват и защитават своите права и правата на другите.

Въпреки че правата на човека са основно дефинирани и кодифицирани през XX век, човешките ценности на правата се коренят в литературата на мъдростта, традиционните ценности и религиозните учения на почти всяка култура. Например, Индуистките Веди, Вавилонският кодекс на Хамурапи, Библията, Коранът и Аналектите на Конфуций разглеждат въпросите на човешките задължения, права и отговорности. Индианските източници включват кодовете на инките и ацтеките на поведението и справедливостта и Конституцията на ирокезите.

Две са основните ценности, залегнали в основата на идеята за правата на човека - **човешкото достойнство и равенството**. Правата на човека могат да бъдат разбрани като определящи онези основни стандарти, които са необходими за достоен живот и тяхната универсалност произлиза от факта, че поне в това отношение всички хора са еднакви. Не можем и не бива да допускаме дискриминация между хората.

Тези две убеждения или ценности са всъщност всичко, което ни печели убедително за каузата на правата на човека и те трудно могат да срещнат опоненти. Поради тази причина правата на човека получават подкрепата на всяка отделна култура по света, на всяко цивилизовано управление и всяка разпространена религия. Общоприето е становището, че държавната власт не може да бъде неограничена или абсолютна - тя трябва да е ограничена поне до степен, в която всички индивиди под нейната юрисдикция да имат възможността да живеят при определен минимум от изисквания за човешко достойнство.

На базата на тези две основни ценности могат да се дефинират и много други, които да ни помогнат да определим по-прецизно как на практика би трябвало да съжителстват съвместно хората и обществата. Например:

Свобода: защото човешката воля е важна част от човешкото достойнство. Принуждаването ни да направим нещо против нашата воля унижава човешкия дух.

Уважение към другите: защото липсата на уважение към някого пречи да оценим неговата индивидуалност и основно достойнство.

Недопускане на дискриминация: защото равенството на човешкото достойнство означава, че не трябва да съдим за правата и възможностите на хората въз основа на техните характеристики.

Толерантност: защото нетолерантността показва липса на уважение към различието, а равенството не означава еднаквост.

Справедливост: защото хората, еднакви по своята човечност, заслужават справедливо отношение.

Отговорност: защото уважението към правата на другите е свързано с отговорност за собствените ни дейности и полагане на усилия за прилагане на правата на всеки и всички.

За да преценим колко ефикасно сме предали на учениците си знанията за човешките права, можем да се запитаме – и нас, и учениците ни: **Как всичко това влияе на начина, по който живеем нашите животи?**, и отговорът на този въпрос ще ни покаже.

Структура на програмата

Програмата е структурирана в 7 теми:

1. Правата на човека
2. Дискриминация
3. Право на защита от насилие
4. Право на образование
5. Равенство на половете
6. Бедност и социално изключване
7. Медия и интернет

Всяка тема съдържа учебен материал и упражнение по него в една или няколко стъпки. Описани са необходимите ресурси и всяка тема приключва с дебрифинг и оценка/рефлексия.

Всички упражнения са предвидени за провеждане с ученици на възраст 14-16г. в група от около 20-25 деца. Предвидено е всяка тема да се провежда в часовете на класа или в час, подходящ за нея.

Разработената програма е интерактивна, изисква добри фасилитаторски умения и е базирана на Цикъла на учене на Д. Колб и Конусът на Е. Дейл.

Тема 1 ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Учебен материал:

Какво представляват правата на човека?

Правата на човека са като броня: те ви защитават. Те са като правила, защото ви учат как да се държите. Те са като съдии, защото пред тях можете да обжалвате. Те са абстрактни - като емоции, и както емоциите, те принадлежат на всички и съществуват, независимо от случващото се. Те са като природата, тъй като могат да бъдат нарушени, а същевременно са и като човешкия дух, защото не могат да бъдат унищожени. Подобно на времето навън, те се отнасят по един и същи начин към богати и бедни, стари и млади, хора с различен цвят на кожата, високи и ниски. Те ни предлагат уважение и изискват от нас да се отнасяме с уважение към другите. Правата на човека не зависят от никакви обещания или гаранции, дадени от някой друг. Правото ни на живот не зависи от нечие обещание да не ни убива – животът ни може да зависи от това, но не и правото ни на живот. Правото ни на живот зависи от едно-единствено нещо: това, че сме човешки същества.

Основни ценности

Две са основните ценности, залегнали в основата на идеята за правата на човека - **човешкото достойнство и равенството**. На базата на тези две основни ценности могат да се дефинират и много други, които да ни помогнат да определим как на практика би трябвало да съжителстват съвместно хората и обществата. **Свобода:** защото човешката воля е важна част от човешкото достойнство. Принуждаването ни да направим нещо против нашата воля унижава човешкия дух.

Уважение към другите: защото липсата на уважение към някого пречи да оценим неговата индивидуалност и основно достойнство. **Недопускане на дискриминация:** защото равенството на човешкото достойнство означава, че не трябва да съдим за правата и възможностите на хората въз основа на техните характеристики. **Толерантност:** защото нетолерантността показва липса на уважение към различието, а равенството не означава еднаквост. **Справедливост:** защото хората, еднакви по своята човечност, заслужават справедливо отношение.

Отговорност: защото уважението към правата на другите е свързано с отговорност за

собствените ни дейности и полагане на усилия за прилагане на правата на всеки и всички.

Най-важният глобален инструмент за правата на човека е **Всеобщата Декларация за правата на човека**, приета през 1948 г. от Общото Събрание на ООН. Тя е толкова широко приета, че първоначалният ѝ необвързващ характер се е променил и голяма част от нея сега се споменава като законово обвързваща на базата на обичайното международно право. Тя е инструментът - критерий за човешки права, от който десетки други международни и регионални инструменти, и стотици местни конституционни и други закони са били вдъхновени.

ВДПЧ се състои от предговор и 30 члена, които основават човешките права и фундаменталните свободи, на които имат право всички мъже и жени на света, без дискриминация. Тя обхваща както гражданските, така и политическите права, както и социални, икономически и културни права:

1. Право на равенство
2. Свобода от дискриминация
3. Право на живот, свобода и лична сигурност
4. Свобода от робство
5. Свобода от измъчване и деградиращо отношение
6. Право на признание като личност пред закона
7. Право на равенство пред закона
8. Право на изправяне на неправда от международен трибунал
9. Свобода от неправомерно задържане и екстрадиране
10. Право на справедливо публично изслушване
11. Правото да се счита за невинен до доказване на вина
12. Свобода от намеса в личното пространство, семейството, дома и кореспонденцията
13. Право на свободно движение навътре и навън от страната
14. Право на център за бежанци в други държави от преследване
15. Право на националност и свободата да се сменя
16. Право на брак и семейство
17. Право на собственост
18. Свобода на вярата и религията

19. Свобода на мнение и информация
20. Право на мирни събирания и асоциации
21. Право на участие в правителство и в свободни избори
22. Право на социална сигурност
23. Право на желана работа и на присъединяване към синдикати
24. Право на почивка и свободно време
25. Право на адекватен стандарт на живот
26. Право на образование
27. Право на участие в културния живот на обществото
28. Право на социален ред, който съответства на ВДПЧ
29. Задължения на общността от съществено значение за свободно и цялостно развитие
30. Свобода от държавна или лична намеса в горните права.

Упражнение : Хронология на правата на човека

Цели на упражнението:

- Учениците да се запознаят с историята на правата на човека като работят с изображения, които показват важни събития;
- Да научат повече за тези събития, документи и хора;
- Да осъзнаят, че борбата за правата на човека е непрекъснат процес, който продължава и в наше време.

Учителят се запознава с материала за правата на човека и с хронологията на правата на човека. (*Приложение 1*)

Изисквания: Възможност за работа по групи, 4 маси, събрани заедно (2 по 2)

Необходими материали: Разпечатване на изображения, свързани с правата на човека (да се ползват снимките от Презентация 1. Еволюция на правата на човека), хартиено тиксо, мултимедиен проектор, лаптоп, Презентация 1. Еволюция на правата на човека, Презентация 2-Куиз

Времетраене: 45 мин

Стъпка 1

Запознаване на учениците с кратка презентация (1. Еволюция на правата на човека) посветена на историята на правата на човека. След презентацията, всяка група сядат

около две събрани маси (два чина). По средата на масата се очертава линия с тиксо. Тази линия ще служи за хронология. В единия край напишете „преди новата ера”, а в другия „Краят на 21 век”. Учениците могат да работят в групи от 4-5 души. Всяка група получава изображения. Можете да дадете на учениците всичките изображения в презентацията или да ги разделите на две по 5.

Задачата на учениците е да направят хронология на правата на човека с изображенията, които получат, като ги поставят в хронологичен ред на направената линия върху масата. Не е нужно да познаят точните дати на събитията или да познават хората на снимките. Целта е да обсъждат в групата посланията на дадено изображение, да се досетят за датата, мястото или правото, с които е свързано изображението.

Когато групите са готови с хронологията, можете да съберете всички ученици около една от тях и всички да я разгледат заедно. Ако групите са повече от две, е по-добре е да преминете директно към дискусия с участието на целия клас.

Стъпка 2: Куиз (Презентация 2)

Учителят има няколко опции – може да направи куиза в приложения от типа на [sli.do](https://www.sli.do) или kahoot.it, и да ги представи по този начин на децата или да използва презентацията и да задава въпроси, учениците да отговорят и после да дискутират отговора. Ако се използват приложенията, има и състезателен елемент и учениците се забавляват, но първо се уверете, че всички имат смартфони. В самата презентация, като бележка под линия, е посочен правилният отговор с няколко разяснения.

Стъпка 3: Рефлексия

Помолете всеки ученик да каже 1 нещо, което много му е харесало от сесията, едно – което смята, че е много сложно, едно, което би подобрил и едно – което със сигурност ще приложи.

Адаптирано от:

<https://www.coe.int/bg/web/compass/what-are-human-rights>

<https://humanrights-education.org/2019/12/18/istoriya-na-pravata-na-choveka/>

Тема 2 ДИСКРИМИНАЦИЯ. ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА СТЕРЕОТИПИ И ПРЕДРАЗСЪДЪЦИ.

Учебен материал:

Стереотипът е обобщено убеждение или мнение за дадена група хора, например, че IT – специалистите са скучни, депутатите крадат, футболистите обичат дискотеки или че жените са с дълги коси и носят поли. Стереотипите са представи и мнения, които са широко споделяни сред хората в дадена група. Основната функция на стереотипите е да опростят действителността. Обикновено стереотипите се базират или на някакъв личен опит или на впечатления, които сме придобили в процеса на социализация през ранното детство от възрастните от домашното ни обкръжение, в училище или чрез средствата за масова комуникация, които впоследствие стават толкова генерализирани, че не могат да поемат всички хора, които евентуално биха могли да бъдат свързани. Могат да бъдат позитивни, неутрални и негативни. Макар че могат да бъдат полезни, стереотипите започват да нанасят вреда, когато се налагат сурово за отделни хора и се използват като мотив за по-различно отношение и поведение спрямо тях. Стереотипите са обобщения и няма как да бъдат верни за всеки отделен случай.

Предразсъдъкът е вид стереотип, който съдържа оценка или преценка. Една от разликите между стереотипа и предразсъдка е, че когато има достатъчно информация за даден човек или конкретна ситуация, ние спираме дотам със стереотипите.

Дори когато стереотипите или предразсъдъците изглеждат позитивни, те почти винаги имат и негативна страна. Предразсъдъците се усвояват в хода на личния опит, който се формира и се влияе от семейната среда, образованието и различни лични впечатления и преживявания. Те са удобна алтернатива на собственото мнение, когато не познаваме някого или нещо и правим предположения по това, което сме чували и чели и което си мислим, че знаем за него. Това често е генерализация на обяснение на дадена ситуация, човек или събитие без привеждането на фактически доказателства. Важно е да сме наясно със съществуването на стереотипите и предразсъдъците и да успяваме да ги идентифицираме, за да можем да се развиваме и да напредваме в мисленето, поведението и постъпките си.

Три стъпки при създаването на предразсъдъци и стереотипи:

1. Създаваме категории, които са „очевидни“. Когато се срещаме с хора, ние се фокусираме върху техните характеристики, които „изпъкват“ най-много и negliжираме останалите.

2. Формулираме неправилни обобщения за дадена група (стереотипи и предразсъдъци). На базата на тези очевидни атрибути ние достигаме до заключение за даден човек и го обобщаваме и за групите, към които той/ тя принадлежи. Предразсъдъците и стереотипите ни водят до неверни обобщения за определени индивиди, когато смятаме, че групите, към които принадлежат, са хомогенни.

Този начин на мислене отрича правото да бъдем различни. Когато реалността не съответства на предразсъдъците и стереотипите, с които ние боравим, ние имаме склонност да „изопачаваме реалността“, за да запазим това, в което искаме да вярваме.

3. Отнасяме се различно с хората на база на тези заключения (дискриминация)².

Дискриминацията и нетърпимостта често се базират или се обясняват с предразсъдъци и стереотипи спрямо хора и социални групи – съзнателно или несъзнателно. Те са израз на предразсъдъци, показани на практика.

Дискриминацията във всичките ѝ възможни форми и изражения е една от най-често срещаните форми на нарушение и злоупотреба с човешките права. Тя засяга милиони хора ежедневно и е една от най-трудните за разпознаване прояви. Дискриминация е налице, когато хората биват третирани по-неблагоприятно от други хора в сравними ситуации, единствено по причина на това, че принадлежат или са възприемани като принадлежащи на определена група или категория хора. Хората могат да бъдат дискриминирани заради тяхната възраст, увреждане, етническа принадлежност, произход, политически убеждения, раса, религия, пол, сексуална ориентация, език, култура и по различни други признаци. Дискриминацията, която често е резултат на предразсъдъците на хората, прави хората безсилни, пречи им да бъдат активни

² Embracing Diversity – наръчник за възрастни

граждани, ограничава ги да развиват уменията си и в редица ситуации спира достъпа им до работа, здравни услуги, образование или жилище.

Съгласно член 21.1 от Хартата на основните права на Европейския съюз «е забранена всяка форма на дискриминация, основана по-специално на пол, раса, цвят на кожата, етнически или социален произход, генетични характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имотно състояние, рождение, увреждане, възраст или сексуална ориентация.»

Упражнение : Нека помислим

Цели на упражнението:

- да се идентифицират основните видове дискриминация
- да се осъзнае как стереотипите и предразсъдъците влияят на действията на всеки човек

Изисквания: няма специални изисквания

Необходими материали: флипчарт, маркери, разпечатани копия на текста за дискусия „Случката в с. Калище, общ. Ковачевци от 2014г.“, DIXit карти (или друг тип карти, вкл. пощенски картички)

Времетраене: 45 мин

Стъпка 1: Брейнсторминг

Кои са най-често разпространените дискриминационни практики? (Изброяват се по метода на брейнсторминга: ксенофобия, расизъм, ромофобия и антициганизъм, религиозна нетолерантност, полова дискриминация и др.) Отговорите се записват на флипчарт и след това учителят задава въпроси:

Ставали ли сте свидетели на дискриминационно отношение? Опишете на база на какво е?

Стъпка 2: Дискусия „Как стереотипите ограничават правата на човека?“

Раздайте на учениците копия от текста за дискусия „Случката в с. Калище, общ. Ковачевци от 2014г.“:

Децата на бежанците от лагера в Ковачевци ще бъдат отписани от защитеното училище в с. Калище и ще се пренасочат или към Земен, или към София.

Това заяви министърът на образованието Румяна Коларова в интервю за bTV в отговор на бунта на местните хора в Ковачевци срещу приемането на деца на бежанци в паралелките на местното училище.

Коларова обясни, че реакцията на Ковачевци е била изненадваща за нея. Тя обясни, че не желае да изпраща деца във враждебна среда, затова "където не желаят деца на чужденци, да го обявяват по-рано".

"Нямаме гаранция колко голяма е толерантността, ако не я възпитаваме", коментира Коларова.

Казусът възникна няколко дни преди първия учебен ден, след като родители на 18-те ученици, посещаващи училището в с. Калище, се вдигнаха на бунт срещу приемането на 7 бежански деца.

В резултат на недоволството, Общинският съвет в Ковачевци дори прие декларация, с която поставя ултиматум на държавата да закрие центъра за настаняване на имигранти на територията на общината до 30 октомври.

Според кмета на Ковачевци вината за конфликта била в Министерството на образованието, което информирало местните жители за учениците-бежанци в последния работен ден преди 15 септември и което не предприело мерки за езикова подготовка.

Даниел Инджиев от Държавната агенция по бежанците обаче заяви пред Нова ТВ, че децата на бежанците от Ковачевци са преминали курс на обучение по български и имат основно ниво на владеене.

[https://webcafe.bg/newscafe/1539878633-mon-shte-tarsi-novo-uchilishte-za-bezhantsite-v kovachevtsi.html](https://webcafe.bg/newscafe/1539878633-mon-shte-tarsi-novo-uchilishte-za-bezhantsite-v-kovachevtsi.html)

Какви според вас са стереотипите и предразсъдъците на местните жители (страховете и опасенията)? А какви са страховете и опасенията на бежанските семейства? (Можем да ги напишем на флипчарта).

Връщаме се на трите стъпки при създаване на предразсъдъци и стереотипи

1. Какви са характеристиките, които изпъкват най-много при представянето на бежански семейства в медиите?
2. Кои са обобщенията, които неправилно са направили хората за тази група? Как изопачаваме реалността, за да запазим стереотипа, който сме създали?
3. В какво се изразява дискриминацията?

Как ще реагирате вие, ако дойдат деца от бежански семейства в нашето училище? Как можем да приобщим семействата в нашата общност?

Ако имате възможност, какво бихте казали на хората от Калище? Напишете на флипчарта аргументи, които да ги убедят да приемат децата и бежанските семейства в селото.

Кои права на децата са нарушени?

Стъпка 3: Рефлексия

Целта е учениците да осмислят темата и да дадат обратна връзка на учителя

Всички сядат в кръг и учителят поставя на земята DIXit карти (или друг тип карти, вкл. пощенски картички). Моли всеки ученик да си избере 3 карти, които свързва с приятните и полезни моменти от деня и 3 с неща, които биха могли да се подобрят. След това учителят последователно дава думата на всеки един от младежите да се изкаже.

Тема 3 Право на закрила от НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ

Учебен материал:

Насилието представлява употреба или заплаха за употреба на сила, която води до физическа увреда или разрушаване на собственост. То унижава и поражда форми на дехуманизация. Не трябва да се омаловажава специфичната връзка между насилие и агресия, защото всяко насилие поражда след себе си агресия. Основната разлика е, че насилието включва физическа атака върху тялото на другия.

Тормозът е често срещан в училище и в обществото. Той представлява всяка форма на агресия, която е системна и повтаряща се във времето, целяща доминиране над другия, уронване на самочувствието и свободната му воля. Характерно за тормоза е, че не спира от само себе си, а има нужда от външна намеса на възрастен.

Насилието над децата попада в четири общи категории:

Емоционална злоупотреба: Това може да бъде под формата на вербална злоупотреба, психическо насилие и психологически тормоз. Тя включва действия или неуспехи да се действа от родители или обслужващи лица, които причиняват или биха могли да причинят сериозни поведенчески, когнитивни, емоционални или психични разстройства.

Пренебрегване: Пренебрегването може да бъде физическо, образователно или емоционално. Физическото пренебрегване може да включва непредоставяне на подходяща храна или облекло, подходяща медицинска помощ, надзор или подходяща защита от елементите. Образователното пренебрегване включва неосигуряване на подходящо училищно образование или подкрепа за учениците със специални образователни потребности. Психологическото пренебрегване включва липсата на любов и емоционална подкрепа и неуспех да се предпази детето от малтретиране, включително да се позволи на детето да участва в употребата на наркотици и алкохол.

Физическа злоупотреба: Това може да включва изгаряне, удряне, удряне, разклащане, ритане, побой или по друг начин вреда на дете. Такива наранявания са злоупотреба независимо дали възрастният е възнамерявал да навредят или не. Например нараняване може да е резултат от свръхдисциплина или физическо наказание, което е

неподходящо за възрастта на детето.

Сексуално насилие: Неподходящото сексуално поведение с дете, полов контакт, кръвосмешение, изнасилване, содомия, ексхибиционизъм и сексуална експлоатация. Тя включва насилване, подмамване, подкупване, заплашване на дете. Сексуално насилие се случва, когато по-голямо дете или възрастен използва дете за сексуално удоволствие.

Последиците от такова насилие върху децата са опустошителни. Насилието може да се случи в дома, в училището, на почивка, в он-лайн средата. Необходими са образование, обучение и изграждане на капацитет за повишаване на осведомеността и насърчаване на култура на ненасилие сред учениците.

Насилие в училищата

Едно на всеки десет училищни деца е изправено пред насилие в училище, а тези цифри се повишават.³ Децата, които са малко по-различни – по-умни, по-големи или по-малки, или с различен цвят на кожата или акцент – могат да се окажат целта на подигравки, интриги, смущаващи ситуации и изключване, както и физически атаки срещу своя човек или вещи. Тормозът в училищата може да бъде под формата на насилие от банди или на расово мотивирани атаки, особено насочени към етнически малцинства или мигранти. Днес тормозът често се случва под формата на "кибер тормоз", при който по интернет се разпространяват принизяващи фотографии или обидни коментари за дете. Тъй като тази форма на тормоз до голяма степен е анонимна, моментна и далечна достигане, тя е особено вредна за засегнатите деца. За децата, които са жертви на такова насилие, училището се превръща в място на ужас, а не място за учене.

С развитието на технологиите, все по-значим става и проблемът с **онлайн насилието**. представлява използването на интернет за нанасяне на емоционална вреда върху други хора. Много често той бива използван от деца и тийнейджъри като начин да обидят, отмъстят или просто да се пошегуват с приятелите си. За разлика от насилието,

³ Проучването на Генералния секретар на ООН относно насилието срещу деца: www.violencestudy.org

извършване във физическа среда, онлайн насилието може да продължи изключително дълго у всеки път. Понякога насилието във физическа среда се заснема и се качва в интернет и така разбират много хора и на практика остава за винаги в интернет. Той има различни форми.

Повече за онлайн насилието/тормозът можете да научите от тук: <https://www.safenet.bg/bg/risks/184-online-tormoz>

Уязвими групи деца

Въпреки че насилието срещу деца не се ограничава до нито една група или икономическа класа, някои деца са особено уязвими към малтретиране. Те включват:

- Бездомни деца
- Деца с увреждания
- Деца бежанци и мигранти
- Всяко дете може да е жертва на насилие!!!

Участниците в един акт на насилие имат различни роли:

- Жертва
- Извършител
- Защитници на жертвата и потенциални защитници
- Поддръжници на извършителя и негови последователи
- Пасивни наблюдатели

Упражнение: Игра „От наблюдател до помощник“

Цели на упражнението:

- Да се изясни, че всеки среща насилието в живота по много начини
- Да се подчертае отговорността да се уважаваме и защитаваме взаимно
- Да се замислим какво означава да си „помощник“.

Изисквания: няма специални изисквания

Необходими материали: хартия и маркери или черна дъска и тебешир

Времетраене: 45 мин

Стъпка 1: Дискусия

Учителят напомня на да децата, че насилието и тормоза, не само физически, но и вербално и емоционално, е нарушение на човешките права. Попитайте за примери за различни видове насилие и тормоз.

Разделете децата на малки групи по трима или четирима. Обяснете дейността, като се уверите, че учениците разбират правилата.

1. Всеки един от групата ще говори за различни наблюдения на насилие и тормоз:
 - Когато сте видели някой да бъде наранен;
 - Когато сте участвали в нараняване на някой друг;
 - Когато сте видели някой да бъде наранен или несправедливо тормозен и никой не му е помогнал;
 - Когато сте видели някой да помага на ученик който е бил наранен или тормозен несправедливо.

Помолете ги да дадат примери във всяка категория, един по един.

2. Ще имате 15 минути за тази част от дейността.

Забележка: Дайте на всеки чин по лист хартия, разделен на четири квадрата с четири ситуации, за да помогнете на учениците да водят дискусиите си.

3. Върнете децата в една група, за да обсъдят своите наблюдения. Първо, попитайте за някои от примерите за нараняване или тормоз на ученици, без да правите разлика между наблюдаваните и тези, в които са участвали.
4. След това поискайте примери в категорията „Помощник“.
5. И накрая, попитайте за примери в категорията „Случайни наблюдатели“. Попитайте: „Какво би могъл да направи някой в някои от тези ситуации, за да бъде помощник, а не страничен наблюдател?“ Запишете техните отговори в диаграмата.

Стъпка 2: Дебрифинг и оценка

1. Обсъдете как учениците могат да станат помощници в защитата на човешките права, задавайки въпроси като тези:
 - Кои от предложените действия биха били трудни за изпълнение? Кои биха

били по-лесни?

- Има ли някакви действия в списъка, които смятате, че бихте могли да предприемете?
 - Какво пречи на учениците да станат помощници?
 - Ако повече хора станаха помощници, а не наблюдатели, може ли наистина да се подобри положението с правата на човека?
2. Обсъдете как можем да си помогнем, задавайки въпроси като тези:
- Какви качества и разбиране са необходими на ученик, за да бъде „помощник“, т.е. да предприема действия за правата на човека?
 - Какво можем да направим, за да подкрепим хората, които предприемат действия за правата на човека?
 - Как можем да насърчим хората от нашата група да станат „помощници“?
3. Заклучете, като признаете, че всяка злоупотреба или насилие спрямо деца, включително тези деца, които извършват насилие един срещу друг, е нарушение на правата на човека.

Идеи за действие

Ако вашата група е разработила набор от правила за тяхното взаимодействие, обсъдете как „поведението на помощник“ може да бъде част от тези правила.

Съвети за водещия

- Уверете се, че всички разбират задачата и че всеки получава равен шанс да говори.
- Тази дейност трябва да се извършва само с деца, с които сте работили преди. Важно е да създадете усещане за „безопасно пространство“ в групата, преди да започнете дейността.

Тема 4 ПРАВО НА ОБРАЗОВАНИЕ, СИГУРНА УЧИЛИЩНА СРЕДА

Учебен материал:

Образованието е основно човешко право, то е от съществено значение за човешкото развитие и ползване на други права. Член 26 от Всеобщата декларация за правата на човека (ВДПЧ) установява, че всеки има право на образование и че образованието трябва да се предоставя безплатно поне на основно ниво, което трябва да бъде задължително.

Въпреки това, свободният достъп до образование вече не се счита за достатъчен за гарантиране на правото на образование. Трябва да бъдат изпълнени три други изисквания:

1. Равни възможности: Трябва да има равен достъп, но и равни възможности за успех. Това означава, че някои деца може да се нуждаят от допълнителна помощ и специална подкрепа. Глухите деца, например, имат право на подкрепа, която да им помага да учат, като жестомимичен език, слухови апарати и преводачи, когато е необходимо. Подобна подкрепа трябва да има за всички деца със специални образователни потребности, за да могат да бъдат включени в едни и същи училища с други деца и да имат равни възможности за успех.

Равенството във възможностите за успех в образованието също изисква внимание към други аспекти като използването на майчиния език на детето. Ученето на майчиния език не само благоприятства успеха в училище, но и представлява културно право. Равните възможности в образованието играят ключова роля в борбата с бедността.⁴

2. Качествено образование: Държавата трябва да гарантира равен достъп до качествено образование. Трябва да се гарантира основно образование, което е общо за всички до определена възраст и което насърчава знанията и уменията, необходими

⁴ Делор, Жак, Ученето: съкровището вътре: Доклад до ЮНЕСКО на Международната комисия по образование за двадесет и първи век: Издателство на ЮНЕСКО, 1996 г., стр.16

за бъдещето. Както е определено от ЮНЕСКО⁵, качествено образование трябва да се основава на подход за правата на човека и да се занимава с нови области, включително културно многообразие, многоезичност в образованието, мир и ненасилие, устойчиво развитие и житейски умения.

3. Образование за пълно развитие на човешката личност: Образованието, на което всички човешки същества имат право, не е само основите на грамотността и смятането. Образованието трябва да има за цел „пълното развитие на човешката личност, зачитането на човешките права и разбирателството и мира между народите по света“.

Предизвикателства пред учениците в двадесет и първи век⁶

1. *Да се научим да живеем заедно:* Това означава, че образованието трябва да развие у учениците уменията и способностите да общуват и да се разбират с другите хора.
2. *Да се научим да знаем:* Това означава, че образованието трябва да ви помогне да придобиете знания като: устно изразяване, грамотност, смятане и решаване на проблеми; широки общи познания, така и задълбочени познания в няколко области; да разбирате правата и отговорностите; и най-важното е да се научите как да учите.
3. *Да се учим:* Образованието трябва да ви помогне да придобиете професионални умения и социални и психологически компетенции, които ще ви позволят да взимате правилни решения относно различни житейски ситуации.
4. *Да се научим да бъдем:* Образованието трябва да ви допринесе за развитието на личността ви, да ви даде възможност да бъдете самостоятелни, критично мислещи и отговорни.

⁵ ЮНЕСКО, Образование за мир и човешки права: www.portal.unesco.org/education

⁶ Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г. относно ключовите компетенции за учене през целия живот, Дос: (2006/962/ЕС), Официален вестник на Европейския съюз, 2006 г.

Упражнение: Не знаех колко много знам!

Цели на упражнението:

- Да се открият собствените и чуждите способности и знания
- Да се повиши осведомеността за начините и местата на учене
- Да се обсъди правото на образование
- Да се запознаят с хората с различни възможности

Изисквания: Събирайте рекламни брошури

Необходими материали: флипчарт, маркери, разпечатани копия на текста за дискусия, брошури за изрязване на картини, ножици, лепило и други материали за направата на колаж

Времетраене: може да се проведе в два учебни часа

Стъпка 1: Дискусия

Правото на образование е и право на образование за правата на човека. Може да изглежда странно, че образованието е право, но и е задължително. Може да разберете това изискване, ако знаете повече за децата, които нямат достъп до училища. Помислете как може да се отрази върху живота ви това лишение, може ли да повлияе на вашия настоящ и бъдещ живот? Как това може да се отрази на дете със специални образователни нужди?

Стъпка 2:

Учителят въвежда темата, като напомните на учениците, че те имат право да могат да учат и да се развиват колкото е възможно повече. Забележете, че те вече имат много знания и умения, за които вероятно не се замислят.

Разделете класа на групи от по четирима и дайте на всяка група лист хартия, достатъчно голям, за да начертаете контура на едно от децата върху него, и материали за направата на колаж. Обяснете дейността.

- Всяка група ще нарисова контур на дете в естествен размер.
- След това помислете какво знаете и какво можете да направите най добре. За всяко нещо, което знаете или можете да направите, помислете коя част от тялото ви е необходима за това. Включете физически (напр. пеене, каране на

колело), умствени (напр. правене на математика, запомняне на шеги) и личностни умения (напр. да си приятел, да пазиш тайна).

- След това направете това знание или способност видими: нарисуйте, рисувайте, напишете или поставете изображения на тези неща върху част от тялото, която бихте използвали. Например, ако сте добър във футбола, може да нарисувате футболна топка върху крака (или главата?) на фигурата; ако четете добре, можете да изрежете книга и да я поставите близо до очите или главата на фигурата; ако сте добър певец, може да покажете музикални ноти, идващи от устата на фигурата).

Оставете децата да работят по тази задача, докато фигурата им бъде повече или по-малко напълно покрита с рисунки/картинки/лозунги и т.н.

Съберете учениците заедно и помолете всяка група да представи своя постер пред останалите, като обясни някои от уменията и знанията, които са включили. Ако е възможно, залепете тези фигури на стената до следващата сесия.

Почивка/може да продължи следващия час

Стъпка 3:

Помолете учениците да съберат своите фигури и да се върнат към първоначалните си малки групи. Дайте тези инструкции:

- Помислете отново за знанията и способностите, които сте илюстрирали на постера си. Как получихте тези знания и способности? Кое място или човек, институция или ситуация ви помогнаха да научите тези неща?
- Когато можете да определите къде сте получили определени знания или умения, начертайте стрелка от представянето на това умение до полето на хартията и запишете името на източника на учене.
- Съберете децата отново и ги помолете да представят резултатите си на цялата група. Избройте източниците на обучение, както са споменати, като проверявайте елементите всеки път, когато се споменават.

Стъпка 4: Дебрифинг и оценка

1. Обсъдете дейността, като зададете въпроси като тези:
 - Лесно ли беше да намерите неща, които можете да правите?
 - Има ли големи разлики между колажите?
 - Винаги ли помните къде сте научили уменията/способностите?
 - Винаги ли е било само едно място/човек, който те е научил на това?
 - Защо мислите, че сте били помолени да си спомните как сте придобили знанията или уменията си?
2. Свържете дейността с правата на човека, като зададете въпроси като тези:
 - Мислите ли, че всички деца могат да научат нещата, които споменахте? Защо или защо не?
 - Какви хора и институции са необходими на децата, за да могат да научат тези неща?
 - По-важни ли са определени хора и институции от други (напр. училището по-важно ли е от спортния клуб)?
 - Какво се случва, ако някои от тези източници на обучение липсват?
 - Познавате ли някой, който има ограничени възможности да учи? Как мислите, че се справя този човек? Подкрепяте ли този човек?
 - Защо според вас децата имат човешко право да учат и да се развиват?

Предложения за последващи действия

Закачете колажите на стена, така че децата и другите да могат да ги видят.

Идеи за действие

- Поканете някой ресурсен специалист (учител, психолог, логопед), който работи с деца със специални образователни потребности, за да разкаже пред класа за потребностите и правата на тези ученици.
- Опитайте се да разработите стратегии с децата как да се подкрепят взаимното в ученето.

Съвети за учителите

- Насърчете учениците да дадат име на своя „човек“ и да напишат неговото или нейното име върху своя колаж, както и имената на всички членове на групата.
- Някои деца може да имат затруднения да си спомнят как са научили нещо, особено ако са го научили от човек извън официалната образователна система. Напомнете им, че те научават много един от друг, както и членове на семейството и други възрастни в живота си.
- По време на разбора помогнете на децата да направят връзката между начина, по който са придобили знания или умения, и това, което се случва, когато детето няма достъп до такива места, институции, хора или ситуации.
- Подчертайте, че всеки има равно право да учи, въпреки че може да не всички учат по един и същи начин.

Допълнителни материали

1. *„Декларация“ Международна асоциация за игра, 1982 г*

Тема 5 РАВЕНСТВО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ

Учебен материал:

Какво е равенство между половете?

Равенството между половете означава равно участие както на мъжете, така и на жените във всички сфери на обществеността и личния живот. Това не означава, че двата пола са еднакви, а по-скоро че са равни в правата си и достойнството си.

Повече от сто и петдесет години движението за правата на жените се фокусира върху премахването на дискриминацията, изпитвана от повечето жени, и постигането на равнопоставено участие на мъжете и жените в живота на общността. В резултат на това животът на повечето европейски жени и мъже днес се различава значително от живота преди век.

Основните области на напредък за жените са:

- равен достъп до образование
- жените имат право за избор на професия
- жените получават равно заплащане
- равно разпределение на работата в дома и грижите за децата

Въпреки че е постигнат значителен напредък по отношение на равенството между половете и свързаните с него нагласи, редица пречки пред равенството между половете все още са ежедневна реалност в Европа.

Какво е пол?

Полът е биологичен факт. Почти всички човешки същества са родени в един от двата биологично диференцирани типа: момиче или момче. Джендър, от друга страна, е социално състояние.

Както обяснява Световната здравна организация (СЗО)⁷:

„Пол“ се отнася до биологичните и физиологични характеристики, които определят

⁷ Вижте „Какво имаме предвид под „пол“ и „пол“?“ www.who.int/gender/whatisgender/en

мъжете и жените.

„Джендър“ се отнася до социално конструираните роли, поведения, дейности и атрибути, които дадено общество счита за подходящи за мъжете и жените.

Някои примери за полови характеристики:

- Момчетата ще започнат да имат менструация, докато момчетата не;
- Момчетата имат тестиси, докато момичетата нямат;
- Жените ще могат да кърмят бебе, но мъжете не могат;
- След пубертета повечето момчета развиват по-голям мускулен капацитет от момичетата.

Равенството между половете далеч не е реалност в Европа

Традиционните стереотипи за пола остават дълбоко вкоренени в европейската култура и се проявяват в ежедневието. В резултат на това мъжете и жените все още имат неравни възможности.

- Младите мъже печелят приблизително 20% повече от младите жени;
- Когато млади мъже и жени живеят заедно, жените вършат два пъти повече домакинска работа от мъжете;
- Много малко млади бащи ползват родителски отпуск в страни, където това е възможно.⁸

Мъжете продължават да участват в много повече ключови решения, отколкото жените. Политическото участие на жените все още е много ниско: в Европа само 21% от парламентаристите са жени, вариращи от 4,4% в Турция до 45% в Швеция.⁹

⁸ Лейон, Брита, цитирана в Åkerlund, Pia, Girls' Power: Компиляция от конференцията за равенство между половете: Шведски национален съвет по въпросите на младежта, Стокхолм, 2000 г.

⁹ Дезагрегирани по пол статистически данни за участието на жените и мъжете във вземането на политически и обществени решения в държавите-членки на Съвета на Европа, Управителен комитет за равенство между жените и мъжете (CDEG), Док. CDEG (2006) 15: Съвет на Европа, 2006

Половите стереотипи

Много институции на обществото затвърждават традиционните стереотипи за пола. В медиите, например, жените се оценяват първо по външния си вид. По този начин медиите-телевизия, радио, учебници, книги, списания, филми и много форми на електронна комуникация, съхраняват и предават стереотипите за мъжете и жените. Традиционните полови стереотипи могат да навредят както на момчетата, така и на момичетата.

Насилие, основано на пола

Насилието, основано на пола, може да засегне както мъжете, така и жените, но засяга повече жените и момичетата и поради това насилието, основано на пола, често се опростява до термина „насилие срещу жени“. Насилието, основано на пола, присъства във всяка страна и преминава през границите на култура, класа, образование, етническа принадлежност и произход. Например, статистиката показва, че 12% до 15% от момичетата и жените в Европа се сблъскват с насилие у дома всеки ден ⁶. Тормозът и сексуалният тормоз към жените също присъстват в различни жизнени среди, включително образователни институции и работни места.

Въпреки това, разбира се, насилието, основано на пола, засяга и мъжете. Например момчета и мъже, които не практикуват традиционното „мъжко поведение“, се сблъскват с тормоз и насилие.

Насилието, основано на пола, представлява сериозна пречка за равенството между жените и мъжете и е нарушение на правата на човека.

Какво е джендър образование?

Последните години в България се разгоряха много дискусии, свързани с термина „джендър“. Джендър (социо-пол) се отнася до социално-конструиран набор от очаквания, поведения и упражненията на жените и мъжете, които им се приписват на основата на техния пол.

Образованието за половете насочено както към момичетата, така и към момчетата, може да бъде положителна сила за създаване на равенство между половете в съвременното общество. Тя се стреми да промени ролите, които момичетата и момчетата, жените и мъжете играят в личния и обществен живот. Чрез намаляване на

стереотипите за половете, джендър образованието помага на децата да изградят истинско гражданско равенство, където мъжете и жените живеят във взаимоотношения на сътрудничество и взаимно уважение.

Образованието за пола започва с изграждане на информираност за пола. Това означава признаване на отрицателните въздействия на половите стереотипи и справяне с неравенствата, които произтичат от тях. Резултатът от джендър образованието за момичета е по-голямо самочувствие, увереност, независимост и ангажираност в обществената сфера. Резултатът за момчетата е преодоляване на страха от неуспех, научаване да бъдат по-малко агресивни, да стават по-общителни и отговорни и да се ангажират повече в личната сфера.

Важна функция на джендър образованието е да прави разлика между факти и вярвания или мнения.

Упражнение: Момчетата не плачат! А момичетата са по-умни...

Цели на упражнението:

- Да се обсъждат половите стереотипи и равенството между половете; о Да се насърчава толерантността;
- Да се илюстрира как стереотипите създават дискриминация.

Изисквания: няма специални изисквания

Необходими материали: Хартии за знаци, листчета за изявления, мултимедиен проектор и презентация 3: „Познайте кой какво работи“

Времетраене: 45 мин

Стъпка 1: „Познайте кой какво работи“

Прожектирайте презентацията „Познайте кой какво работи“. След всеки отговор дискутирайте с учениците как са стигнали до съответното заключение, на база на кой стереотип?

Стъпка 2: Заемане на позиция

Обяснете на децата първата част от дейността:

Стаята е разделена на четири ъгъла. Всеки ъгъл е отбелязан с диаграма: съгласен съм / не знам / все още мисля / не съм съгласен.

Ще прочетете три различни твърдения, едно след друго. Децата заемат позиция в ъгъла на стаята според това дали са съгласни, несъгласни, нямат мнение или имат нужда от повече време за размисъл.

ПРИМЕРНИ ИЗЯВЛЕНИЯ

- Куклите са само за момичета.
- Момчетата не плачат.
- Момчетата не носят поли.
- Едно момиче не може да бъде шеф.
- Само момчета играят футбол.
- Момичетата са слаби, а момчетата са силни.
- Момичетата помагат на майките си. Момчетата помагат на бащите си. · По-добре е да си момиче, отколкото момче.
- Когато нещо се обърка, винаги първо се обвиняват момчетата.
- Момчетата могат да казват „мръсни думи“, но момичетата не могат. · Момичетата са по-умни от момчетата.
- Момчетата са по-мързеливи от момичетата.

Прочетете първото твърдение и изчакайте, докато децата изберат позиция. След това попитайте децата от различни ъгли защо избират тази позиция. Върнете децата в една група и обсъдете тази част от дейността:

- Изненада ли ви нещо в тази дейност?
- Защо мислите, че хората са имали различно мнение относно тези твърдения?
- Нечии причини ли ви накараха да промените позицията си? Защо?
- Как можем да разберем коя позиция е „правилна“?

Прочетете следващото твърдение и повторете всичко отначало.

Стъпка 3: Изиграване на позиция

Разделете учениците на малки групи от не повече от пет и дайте на всяка група различно твърдение. Обяснете, че всяка група има около петнадесет минути, за да прочете своето твърдение, да го обсъди и да създаде кратка скица (мини пиеса), която дава съобщение за това твърдение.

Помолете всяка група да представи своята скица. След всяка презентация попитайте учениците какво послание според тях е предназначено да даде презентацията. След това попитайте представящата група какво послание искат да направят.

Дебрифинг и оценка

1. Обсъдете ефекта от стереотипите за половете, като зададете въпроси като тези:
 - Какво беше подобно на тези изявления? Знаете ли за други подобни твърдения?
 - Има ли различни правила и очаквания за момчета или момичета в тази група? В класната стая или в училище? В семейството?
 - Можете ли да измислите други идеи за това как трябва да бъдат момчетата или момичетата или какво трябва да правят?
 - Какво се случва, когато момче или момиче не са съгласни с тези идеи и искат да бъдат или да действат различно? Изпадали ли сте някога в подобна ситуация? Как се почувствахте? Какво направи?

2. Свържете половите стереотипи с дискриминацията, като зададете въпроси като тези:
 - о Как тези идеи за мъже и жени ограничават избора ни? Можете ли да дадете някои примери?
 - о Как тези ограничения засягат нашите права?
 - о Какво можем да направим в бъдеще, за да могат момчетата и момичетата да действат по-свободно, както искат?

Идеи за действие

Разработете с децата един вид личен „кодекс за поведение“ за това как хората в групата трябва да се държат един към друг и как да гарантирате, че момичетата и момчетата се третират еднакво. Залепете го на стената и се обърнете към него, когато възникнат конфликти в групата.

Съвети за учителите

- Внимавайте да не засилвате стереотипите, към които се стреми тази дейност. Бъдете наясно със собствените си предразсъдъци и стереотипи по отношение на пола и как можете да ги предадете на децата като фасилитатор на групата.

- Изберете твърдения, които показват как въпреки че момичетата и момчетата са физически различни, те имат равни права. Изберете твърдения, достатъчно противоречиви, за да предизвикат различия в мненията.
- Избягвайте да поляризирате момичета и момчета. В зависимост от групата можете да създадете групи от един пол или групи с балансиран пол за скиците.
- Нагласите на родителите оказват силно влияние върху тези на децата. Може да чуете както положителни, така и отрицателни реакции от родителите относно тази дейност.

Адаптации:

- За да съкратите дейността, изпълнете само частта, която е най-подходяща за вашата група.
- Вместо да създавате скица, помолете децата да направят визуална презентация (напр. рисунка, карикатури, колаж със снимки от списания и т.н.).

Тема 6 БЕДНОСТ И СОЦИАЛНО ИЗКЛЮЧВАНЕ

Учебен материал:

Човек в състояние на бедност няма „адекватен стандарт на живот“ като подходящо жилище и облекло, храна и чиста питейна вода, достатъчни доходи, заетост и достъп до здравни грижи, образование и социални услуги. Бедността може да е резултат от определени събития, като война или природно бедствие, или да бъде хронична сред цялото население. Когато на хората липсват основните условия за оцеляване, другите им права също са застрашени, дори правото на живот. Световната банка съобщава, че докато в богатите страни само едно на сто дете не успява да навърши петата си годишнина, в бедните страни десет на сто не оцеляват.³

Значителните икономически, политически, екологични и социални промени в ЕС засягат пряко децата. По-бедни са в Източна и Южна Европа. Докладът „Глобална оценка за децата в бедност: Актуализация“ (Global Estimate of Children in Monetary Poverty: An Update)¹⁰ на Световната банка отбелязва, че две трети от децата, живеещи в домакинства, които се борят за оцеляване със средно по 1,9 щатски долара или по-малко на човек на ден (международната линия за крайна бедност), се намират в Субсахарска Африка, която има ограничени системи за социална закрила. Почти една пета от всички деца в крайна бедност са в Южна Азия.

Според анализа¹¹ броят на децата, живеещи в крайна бедност, е намалял с 29 милиона между 2013 и 2017 г. УНИЦЕФ и Групата на Световната банка обаче предупреждават, че напредъкът от последните години е с тревожно бавно темпо, неравномерно разпределен. Децата на бедни родители често са поставени в риск заради икономическите последици от пандемията от COVID-19 здраве, може да имат затруднения в ученето и поведението, да не успеят в училище, да забременеят рано, да имат по-ниски умения и стремеж, да бъдат нископлатени, безработни и зависими от социалните грижи.¹²

¹⁰<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34704/Global-Estimate-of-Children-in-Monetary-Poverty-An-Update.pdf>

¹¹ Таблица на лигата на детската бедност в богатите нации: УНИЦЕФ, 2000 г., стр. 4.

¹² Детска бедност в перспектива: преглед на благосъстоянието на децата в богатите страни: Изследователски център на UNICEF Innocenti, 2007, стр. 5.

По данни от изследването на доходите и условията на живот (EU-SILC) за 2020 г.¹³ равнището на бедност в България е било 23,8% или бедни са около 1,660 млн. лица. В сравнение с 2019 г. относителният дял на бедното население нараства с 1,2 процентни пункта (п.п). Рискът от бедност нараства и за отделните възрастови групи – населението на възраст 65 и повече години – 38,3% спрямо 34,6% през 2019 г.; децата до 18-годишна възраст – 28,3% спрямо 27,5% през 2019 г.; населението на възраст 18-64 години (населението в трудоспособна възраст) – 17,5%, като спрямо 2019 г. се наблюдава слабо увеличение на неговия дял с 0,4 п.п.

Данните от много страни упорито показват, че децата, които растат в бедност, като цяло са по-уязвими: по-вероятно е да са в лошо и на социално изключване и ограничени възможности за образование, заетост и развитие. Много имигранти, бежанци и ромски деца са обект на лошо образование, недостатъчни здравни услуги и детски труд в допълнение към социалното изключване. Правителствата трябва да се справят с детската бедност, като осигурят достъп до социални услуги (образование, здравеопазване, социални грижи) и предоставяне на обществени услуги (вода, електричество, транспорт). Борбата с расизма и различните форми на дискриминация е ключова част от подобни политики за намаляване на бедността.

Съответни инструменти за намаляване на бедността:

- **Жилища:** достъп до жилище; намаляване на бездомността.
- **Здраве:** достъпни, ефективни здравни заведения за цялото население.
- **Образование:** безплатно основно и средно образование и професионално ориентиране; достъп до професионално и продължаващо обучение.
- **Заетост:** осигуряване на работна заетост.
- **Правна и социална закрила:** право на социално осигуряване, социално подпомагане и социални услуги; правото на защита срещу бедност.

Ако всяка държава имаше средствата и политическата воля за пълно прилагане на Конвенцията за децата, нямаше да има бездомни или гладни деца.

¹³ Официалните данни от изследването на доходите и условията на живот (EU-SILC) са публикувани през 2020 г., а референтната година, за която се отнасят, е 2019 г.

Дискусия: Кръг на бедността

Поради лошите условия на живот (лоша храна, често боледуване, ниско ниво на взаимодействие с възрастните, достъп до хора с беден речников запас, липса на играчки и детски книжки, изложени на стрес) децата живеещи в бедност, започват още в ранна детска възраст да изостават в своето когнитивно, социално и емоционално развитие в сравнение с децата от семейства с по-висок икономически статус. Когато децата нямат възможност да посещават висококачествени училища, те изостават от своите връстници още повече и не могат да постигнат добри резултати в училище. Поради слабите си резултати те са заплашени от висок риск да отпаднат от училище. Те навлизат в зряла възраст с ниски нива на образование и без нужните им умения. Ниското образователно ниво, влошеният здравен статус, наред с други фактори, като дискриминация и оскъдни социални контакти, водят до безработица, ниско заплащане и работа на черния пазар.¹⁴

Цели на упражнението:

- Да разгледаме влиянието на бедността върху основните права на човека Да разгледаме правата в ежедневието ни живот.

Изисквания: няма

Необходими материали: Ситуационни карти, хартия и химикалки за презентации, копия на каскадния ефект

Времетраене: 45 мин

Стъпка 1: Ситуации

Представете дейността, като обясните, че всеки се опитва да си представи „Ами ако...”.

Какво ще стане, ако родителите ви нямат възможност да ви пращат на училище? (модифициран въпрос – нямате интернет, а учите онлайн?)> Няма да се научите да четете > Не можете да следвате писмени инструкции, да разбирате карта, да напишете писмо, да използвате компютъра.

¹⁴ <https://socialachievement.org/web/files/richeditor/dokumenti/broshuraSiromastvo.pdf>

1. Разделете децата на малки групи и дайте на всяка група ситуация и копие на каскадата с ефекти и химикалки. Помолете ги да работят заедно, за да го завършат.
2. Когато децата завършат каскадата на ефектите, обяснете, че сега трябва да подготвят сценична презентация, която показва какви ефекти, които са си представяли, могат да възникнат от ситуацията.
3. Помолете всяка група на свой ред да прочете своите ситуации и да разиграе своята презентация. След всяка презентация искайте въпроси и коментари, като задавате въпроси като тези:
 - Можете ли да помислите за други ефекти, които тази ситуация може да има?
 - Какви права на човека са включени в тази ситуация? Ситуацията нарушава ли право? Защита и насърчаване на едно право?
 - Други права участват ли в ефектите върху ситуацията?

Стъпка 2: Дебрифинг и оценка

1. Обсъдете дейността, като зададете въпроси като тези:
 - Как се отнасяте към тази дейност?
 - Трудно ли беше да си представим дадената ситуация?
 - Беше ли трудно да се мисли за ефектите, които биха могли да доведат от тази ситуация?
 - Смятате ли, че тези ситуации са реалистични? Защо или защо не? О Вярвате ли, че такива ситуации съществуват в света?
 - Как бихте реагирали в тази ситуация?
 - Какво бихме могли да направим, за да променим тази ситуация?
2. Свържете дейността с правата на човека, като зададете въпроси като тези:
 - Когато едно право е нарушено, как това се отразява на други права? Сещате ли се за примери от презентациите?
 - Когато едно право е защитено и насърчавано, как това се отразява на други права? Сещате ли се за примери от презентациите?
 - Защо имаме нужда от всичките си права на човека?

Съвети за учителите

- Ефективността на тази дейност зависи до голяма степен от вида ситуации, които предлагате на децата. Адаптирайте или разработете нови ситуации, които са свързани с опита и тревогите на децата и са свързани с бедността. Ситуациите могат да се отнасят до общите права на човека или всяка конкретна тема за правата.

Вариации

- Дайте една и съща ситуация на няколко или всички групи деца. Сравнете различните им идеи за ефектите.
- Разделете децата на групи от един и същи пол и сравнете различните им отговори на едни и същи ситуации, свързани с пола.
- За да спестите време, пропуснете драматичните презентации или ги представете в пантомима или като „картинка“ или „замръзнали пози“.
- В последващи дейности, свързани с други права, можете да дадете твърденията от Приложение 2.

Полезни ресурси

- Брадшоу, Джонатан и Бенет, Фран, Пети доклад за Национален план за действие на Обединеното кралство относно социалното включване 2003-2005 г.: Отдел за изследване на социалната политика, Университет на Йорк, Хеслингтън, Йорк, 2004 г.: http://ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/3uk_en.pdf
- Детската бедност в перспектива: Преглед на благосъстоянието на децата в богатите страни: Изследователски център на UNICEF Innocenti, 2007: www.unicef-icdc.org/publications/pdf/rc7_eng.pdf

Полезен уебсайт

- Европейска социална харта:
<http://conventions.coe.int/treaty/en/Reports/HTML/163.htmv>

Тема 7 МЕДИИ И ИНТЕРНЕТ

Учебен материал:

Медиите, информационните и комуникационните технологии играят централна роля в живота на децата днес. Децата седят с часове всеки ден, гледайки телевизия, но прекарват все повече време онлайн, използвайки уменията, които бързо придобиват от връстниците си. Децата използват онлайн инструменти за игра, чат, блогове, слушане на музика, публикуване на свои снимки и търсене на други хора, с които да общуват онлайн. *Тъй като съществува истинска разлика между медийната грамотност на децата и възрастните, повечето възрастни имат малко познания за това какво правят децата онлайн или как го правят.*

Този виртуален свят може да предложи на децата както възможности, така и клопки. Използването на електронни, дигитални и онлайн медии има множество положителни ефекти върху развитието на децата: то е забавно, образователно и социализиращо¹⁵. Въпреки това, той също има потенциал да навреди на децата в зависимост от начина на използване. Излагането на средствата за масова информация, особено телевизията, има обаче и отрицателни ефекти върху децата. Децата, които прекарват повече време пред телевизията, показват по-лоши резултати в училище, докато децата, чиито семейства използват по-внимателно както електронните, така и печатните медии, са склонни да се справят по-добре в училище.

По-интерактивните медии, като интернет и мобилните телефони, създават допълнителни опасности за децата: децата могат да предоставят лични данни, които могат да се използват за нежелана реклама. Децата понякога използват безнадзорната онлайн среда за изпращане на жестоки съобщения и унизителни снимки, насочени към други деца. „Кибертормозът” е лесен и особено вреден, тъй като онлайн малтретирането от този вид е предимно анонимно. Последните изследвания показват, че повече от половината от младите хора на възраст от девет до деветнадесет години, които влизат онлайн поне веднъж седмично, са виждали порнография онлайн и предимно неволно. Някои от тях са „отвратени“ или „притеснени“, тъй като са и с друго нежелано съдържание, като снимки с насилие или

¹⁵ Препоръка Rec (2006) 12 на Комитета на министрите към държавите-членки относно овластяването на децата в новата информационна и комуникационна среда: Съвет на Европа, 2006 г.

сайт, враждебен към група хора¹⁶.

Медийното образование, цели да накара всички деца да осъзнаят важността и силата на медиите, така може да се намалят рисковете от интернет.

Информация само за водещия: През последните 50 години има три значими тенденции в медийното образование:

- Подходът на „ваксинирането“, който има за цел да направи децата имунизирани срещу въздействието на медиите;
- Подходът на критичния ум, който има за цел да развие критичната преценка на децата към негативното съдържание на медиите;
- Подходът за декодиране, който счита медиите за незаменими за разбирането на съвременния свят и се опитва да помогне на децата да разберат икономическия и социалния контекст на медийното производство и потребление¹⁷.

Медийното образование трябва да бъде в крак, развивайки критичните умения на децата и разбирането на този мощен инструмент. То има за цел да направи децата по-добри комуникатори на своите идеи, като им предоставя възможности за използване и изучаване на различни медии, включително настолно публикуване, радио и телевизионни програми, уебсайтове и блогове.

Упражнение „Да видим днешните новини“

Цели на упражнението:

- да се работи по посока на изграждане на умения за критично мислене: откриване на проблеми в общността, намиране на аргументи за стартиране на работа по тяхното преодоляване;
- работа с различни източници на информация и намиране на достоверна

¹⁶ Дъглас А. Джентиле и Дейвид А. Уолш, „Нормативно изследване на семейните медии и навици, Национален институт за медии и семейството“, Приложна психология на развитието 23 (2002), стр.174.

¹⁷ Ливингстън, Соня и Бобър, Магдалена, Обединеното кралство Децата отиват онлайн: Окончателен доклад за ключови констатации на проекта: Съвет за икономически и социални изследвания, 2005 г.

информация, медийна грамотност

В резултат от тези сесия младежите следва да правят разлика между факт и изказано мнение/твърдения и да могат да идентифицират реални проблеми в общността.

Изисквания: предварително намиране на новини и статии от медиите

Необходими материали: принтирани новини, хартия и химикалки за презентации, изрезки от вестници (примерни статии в приложение 3); листове и химикалки, достъп до устройство с Интернет

Времетраене: 45 мин

Стъпка 1: Да прочетем днешните новини

Учителят моли младежите да се запознаят с изрезките от вестници. Разделя учениците на групи по 4-5 деца и ги моли да обсъдят помежду си кои от тези статии представляват представяне на данни и факти и кои – изразяване на лично мнение. Попитайте ги дали има и статии, в които има преплитане на двете. Ако има такива, как биха интерпретирали само данните? Съгласни ли са с интерпретацията на автора или данните биха могли да имат и друго значение?

Стъпка 2: Идентифициране на проблем в общността

Учителят разделя учениците на групи по 5-6. След това моли учениците да се замислят за обществен или социален проблем в тяхното близко обкръжение, който по някакъв начин им влияе. Всяка група младежи изброява по няколко проблема и ги записва. Време: около 5 мин. След това водещият моли младежите както са в малки групи да се обсъдят различните проблеми и който всички те считат за значим и по който биха искали да работят. За това имат около 10 мин. След като всяка група се спре на даден проблем, учителят приканва младежите да обсъдят какво всъщност знаят за проблема, какви са фактите, какви са мненията, какви са последиците от този проблем. Групата определя един от младежите за говорител, който по-късно да представи обсъжданото в малката група пред голямата група..

След това учителят приканва всички групи да представят мнението си пред цялата група. Основните опорни въпроси, на които учениците трябва да са отговорили са:

- Какъв е идентифицирания проблем?
- Какво знаем за него?
- Какви са последиците от този проблем?

Добре е тези въпроси да бъдат предварително написани и раздадени на учениците, за да могат те непрекъснато да си ги припомнят.

По време на представянето групите могат да си задават въпроси.

Стъпка 3: Търсене на достоверна информация

Едно от основните предизвикателства, които ни заобикалят е огромното количество информация, с което се сблъскваме всеки ден. За учениците е трудно да се ориентират коя информация е достоверна и коя не.

Затова целта на това кратко упражнение е учениците да се научат да разграничават различните източници на информация. Необходим е достъп до интернет.

В три групи, младежите са помолени да потърсят факти за идентифицирания от тях проблем, като направят списък на източниците на информация.

След това заедно с водещия дискутират:

- Това официален източник на информация ли е?
- Изводите базирани ли са на някакви данни или са по-скоро мнения? - Какви са тезите в защита на сегашното положение

Стъпка 4: Дебрифинг и оценка:

Седнете в кръг. Кажете, че всеки има 1 минута, за да говори, говорите по посока на часовниковата стрелка и само този, който е на ред, може да говори, Не се допускат никакви забележки, коментари, въпроси (важи и за учителя).

Нека учениците отговорят на тези два въпроса:

- Кое е било най-предизвикателно за него/нея?
- Ще промени ли нещо в поведението си след това упражнение?

Допълнително упражнение: Игра РЕКЛАМА НА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

Цели на упражнението:

- Развиване на критично мислене относно рекламата и медиите
- Да се практикуват креативни и комуникационни умения
- Да се развият идеи как да се насърчават човешките права на децата
- Да се задълбочи разбирането за човешките права

Времетраене: 45 минути

Изисквания Ако е възможно, подредете видео оборудване за запис на рекламите

Материали: хартия и арт пособия

Стъпка 1:

1. Разделете децата на групи по четирима. Обяснете, че тяхната група е била помолена да рекламира човешките права на децата. Те ще направят телевизионна реклама с продължителност от една до три минути, която кара хората да осъзнаят и/или да разберат това право.
2. Помолете децата да опишат някои реклами по телевизията, които са привлекли вниманието им.
3. Обсъдете аудиторията за тяхната реклама. Насочена ли е към деца, родители, учители, широката публика или всички тези? Обсъдете начините, по които рекламата може да бъде направена привлекателна за избраната от тях аудитория.
4. Обяснете, че всяка група трябва да избере правото, което иска да рекламира, и аудиторията, към която иска да се обърне. Насърчете ги да изберат право, за което смятат, че хората наистина трябва да знаят.
5. След като групите изберат право, те трябва да разработят идея, за да го рекламират. Насърчете ги да обмислят много различни начини за представяне на правилното (напр. история, която разиграват, песен, която пеят, анимационен филм, за който те нарисуват сториборда). Не трябва да е твърде сложно, за да бъде представено за по-малко от три минути.
6. След като групата завърши своята реклама, помолете ги да ѝ дадат заглавие.

Стъпка 2: Презентация

1. Когато всички групи са планирали своите реклами, всяка група трябва да обясни своето право, публиката и идеите си. След всяко описание или изпълнение насърчавайте конструктивни предложения и обратна връзка, като задавате въпроси като: Ще се хареса ли тази идея на избраната публика?; Какво харесвате в тези идеи?; Можете ли да предложите някакви предложения за подобрене?

Дебрифинг и оценка:

Разгледайте дейността, като зададете въпроси като:

- Бяха ли някои части от тази дейност особено предизвикателни? Особено забавни?
- Беше ли трудно да се мисли как да достигнем до определена аудитория? Винаги ли рекламите са положителни? Защо или защо не?
- Ще промени ли тази дейност начина, по който гледате на телевизия? · Свържете дейността с правата на човека, като зададете въпроси като: 1. Защо вашата група избра точно това?
- Защо избрахте точно тази публика?
- Каква реакция или действие мислите, че би предизвикала вашата реклама?
- Дали телевизионната реклама е добър начин да изпратите на хората послание за правата на човека? Защо или защо не?
- Вашата реклама включваше ли други права, освен това, върху което сте се фокусирали?
- Може ли едно право да стои самостоятелно или винаги е свързано с други права?
- Сещате ли се за права, които биха били трудни за рекламиране или представяне?
- Защо е важно хората да знаят за правата си?

Предложения и последващи действия:

Ако е възможно, направете видеоклиповете на тези реклами! Дори лош видеоклип може да бъде учебно изживяване. Ако не е възможно да направите видео, можете да

изпълните историите, сякаш се снимат. Няколко от тези реклами биха могли да направят оживен урок по правата на човека за други деца или родители.

Насърчавайте децата да критикуват рекламите, които виждат по телевизията: Защо ги пуснаха по телевизията?, Коя е целевата аудитория?, Какво е предназначеният съобщение?, Каква е очакваната реакция на зрителите?

Съвети към учителите:

Това е сложна дейност, която може да предизвика децата да използват нови умения (напр. писане на диалози или песни, разработване на табло с разкази). Водещият трябва внимателно да следи напредъка на децата, като им помага да вървят по пътя.

Използвайте дейността, за да насърчите критичното мислене относно рекламата и нейните цели.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1

Исторически преглед на развитието на правата на човека

Кодексът на Хамурапи във Вавилон (днешен Ирак, около 2000 г. пр. н. е.)

Това е първият писмен кодекс от закони, създаден от този владетел на Вавилон. Той решава „да установи справедливост в царството, да унищожи злото и насието, да не позволи на силните да потискат слабите..., да просвети страната и да насърчи доброто у хората“.

Древен Египет (около 2000 г. пр. н. е.)

Цитирани са думите на **един древен египетски фараон**, който дава наставления на подчинените си: „Когато молител идва от Горен или Долен Нил,... уверете се, че всичко върви според закона, спазвайте обичая и зачитат правото на всеки човек“.

Цилиндър на Кир 539 пр. н.е.

Това е глинен цилиндър, върху който Кир Велики заповядва да се гравира с клинопис списък с неговите победи и милостиви дела, както и списък на предците. Артефактът е открит по време на разкопките на Вавилон през 1879 г. и е част от колекцията на Британския музей.

Цилиндърът стана широко известен, след като последният шах на Иран през 60-те години на миналия век обяви приложения към него текст за първата по рода си декларация за правата на човека: Кир говори за премахването на робството и свободата на религията. Шахът обещава да изгради своята политика в съответствие с предписанията на основателя на персийската държавност.

Магна харта, 1215, Англия

Magna Carta Libertatum (Средновековното название "Великата харта на свободите"), наричана Магна харта е кралска харта, с която английският крал Джон Безземни ограничава кралските си права за сметка на бароните. Първоначално те я подготвена от Кентърбарийския епископ в опит да се намали напрежението между непопулярния крал и група барони и в нея се защитават църковните права, защита на бароните от незаконно лишаване от свобода, достъп до бързо правосъдие и ограничения върху

феодалните плащания към Короната. Никой обаче не е спазил своята част от договора, и хартата по късно е анулирана от Папата, което води по последващи войни.

Magna Carta все още представлява важен символ на свободата днес, често цитиран от политици и активисти, и се държи с голямо уважение от британската и американската правна общност, лорд Денинг го определя като "най-великия конституционен документ на всички времена - основата на свобода на индивида срещу произволната власт на деспота".

Петицията за правата, 1628, Англия

Документ, който въвежда специална защита на индивида от държавата. Тя е част от конфликта между парламента и монархията на Стюартите с цел ограничаване на властта на Короната.

Декларация за независимостта на Съединените щати, 1776 г.

Подписана от 13 щати, които обявяват независимостта си от Великобритания. Един от най-често цитираните текстове от Декларацията е „Според нас следните истини се разбират от само себе си: че всички човеци са създадени равни и техният Създател ги е дарил с определени неотменими права, сред които са животът, свободата и стремежът към щастие.”

Конституция на САЩ 1787

Определя разделението на властите и дава възможност за поправки. Първоначално тя е съставена от седем члена и очертава националната рамка на управление. Първите три члена оформят доктрината на разделението на властите. Следващите три члена описват идеите за федерализма, щатите и споделения процес на конституционните поправки. Седмият член се отнася за процедурата, която впоследствие се използва от тринайсетте щата, за да я ратифицират. Първите 10 поправки са известни като Закон за правата, с което се определят основните права и свободи и се ограничава властта на федералното правителство.

Декларацията за правата на човека и гражданина, Франция, 1789

Постановява, че всички граждани са равни пред закона и кралят няма изключителна власт.

Първа Женевска конвенция, 1864

Тя определя стандартите за международното право

Универсална декларация за правата на човека, 1948

Първият договор, който, прокламираща тридесетте права, на които има право всяко човешко същество.

Няколко големи събития водят до подписването на Декларацията – желанието и борбата на колониите за независимост и желанието на нациите да не се повтори Втората световна война, което води до създаването на ООН през 1945. Органът, който има мандат да насърчава правата на човека е Комисията по правата на човека, който, под председателството на Елинор Рузвелт, създава първата чернова на Декларацията, която е приета от Общото събрание на ООН на 10.12.1948 г. 30-те члена на Декларацията описват различните права, а преамбюлът започва:

„Като взе предвид, че признаването на достойнството, присъщо на всички членове на човешкия род, на техните равни и неотменими права представлява основа на свободата, справедливостта и мира в света

.....

Член 1. „Всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права. Те са надарени с разум и съвест и следва да се отнасят помежду си в дух на братство.

Член 2

Всеки човек има право на всички права

и свободи, провъзгласени в тази Декларация, без никакви различия, основани на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други възгледи, национален или социален произход, материално, обществено или друго

положение.

Освен това, няма да се допускат никакви различия, основани на политическия,

правния или международния статут на държавата или територията, към която човек принадлежи, без оглед на това, дали тази страна или територия е независима, под попечителство, несамоуправляваща се или подложена на каквото и да е друго ограничение на суверенитета.”

Декларацията обаче, макар и подкрепена от страните-членки на ООН, няма правно обвързваща сила. Тя обаче служи за засилване на движението за правата на човека, като отново Комисията по правата на човека е натоварен със задачата да изработи правно обвързващата рамка. Така, през 1966 се приемат два важни документа: Международният пакт за граждански и политически права (ICCPR) и Международният пакт за икономически, социални и културни права (ICESCR). И двете станаха международно право през 1976 г. Заедно с Всеобщата декларация за правата на човека, тези два пакта съдържат това, което е известно като **Международна харта за правата на човека**.

За да стане един договор част от националното законодателство, то правителството на дадена страна първо трябва да изрази желанието си да стане страна по договора чрез подписване. Подписването означава, че страната има желание да се присъедини към този международен договор и обикновено подготвя законодателството си и политиките си така, че да отговарят на международния договор, към който иска да се присъедини.

Следва ратификация на международния документ. Обикновено всяка държава има специална вътрешна процедура и за подписването, и за ратификацията. При подписването и присъединяването към международен договор държавите могат да изразят декларации и резерви.

В Пакта за граждански и политически права е предвидено създаването на Комитет по правата на човека, който се състои от 18 независими експерти. Комитетът следи дали и как Конвенцията се прилага в отделните държави като разглежда получените 5-годишни доклади и приема заключения за всяка страна.

В началото на 2000 г. има засилени критики, че ООН не е подкрепило достатъчно стандартите за правата на човека по целия свят, отчасти защото членството в Пакта се е разширило, за да обхване много държави, считани за основни нарушители на правата на човека. В резултат на това през март 2006 г. Съветът на ООН по правата

на човека замени досега съществуващите механизми. Съветът по правата на човека е Междуправителствен орган с членство, състоящ се от 47 държави и има за задача защита на човешките права в международен план. Неговите механизми са:

- Универсален периодичен преглед, който оценява ситуации във всички 192 държави-членки на ООН,
- Специални процедури - консултативен комитет, който предоставя експертни познания по въпросите на правата на човека и жалби;
- Процедура за подаване на жалби от лица и организации нарушения на човешките права на вниманието на Съвета.

Освен тези основни инструменти за правата на човека, съществуват и механизми по отделните конвенции, които наблюдават изпълнението на основните международни договори за правата на човека. Създадените различни комитети се състоят от независими експерти, действащи в тяхно индивидуално качество, а не като представители на техните правителства, въпреки че са избрани от представители на

Държави - страни по конвенцията. Комитетите се състоят от различен брой членове, които се избират в съответствие с принципа на справедливо географско представителство, като по този начин се гарантира балансирана перспектива и опит в основните правни системи. Функциите на договорните органи са да разглеждат доклади, представени от държави участнички, и да разглеждат жалби за нарушения на правата на човека.

- **Държавно докладване:** всяка страна, която е подписала и ратифицирала международен договор представя доклад, в който се посочва постигнатият напредък и възникналите проблеми в прилагане на правата по съответния договор. Комитетите разглеждат докладите, получават информация и от други източници – неправителствени организации, омбудсман или други и се определя дата, на която представители на дадена страна се срещат с членовете на Комитетите, представят докладите си, отговарят на въпроси и в резултат Комитетите представят заключенията си и препоръките си. Тези препоръки нямат задължителен характер, но служат на държавите за подобряване на статуса на правата на човека.
- **Индивидуални жалби:** Все повече от международните договори в момента

позволяват на гражданите да подават жалби за предполагаеми нарушения на права

- **Държавни жалби:** Някои международни документи предвиждат възможност държавите-страни да подават жалби, свързани с твърдени нарушения на правата на човека срещу друга държава - страна. Никога не се прибегвало до тази процедура.

По силата на своите отговорности договорните органи служат като най-авторитетен източник на тълкуване на договорите за правата на човека, които те наблюдават. Тълкуване на конкретни договорни разпоредби може да се намери в техните „възгледи“ по жалби и в „заключителни забележки“ или „заключителни коментари“ които те приемат за държавни доклади. Освен това договорните органи споделят своите разбиране и опит на различни аспекти от прилагането на договора чрез формулиране и приемане на „общи коментари“ или „обща препоръки“. Понастоящем има голямо количество общи коментари и препоръки, служещи като друг ценен ресурс по отношение на тълкуване на договора.

Органи на ООН по правата на човека

Службата на Върховния комисар по правата на човека е водещата организация на ООН по правата на човека, която насърчава и защитава пълния набор от права и свободи, изложени във Всеобщата декларация за правата на човека.

Върховният комисар и Службата към него имат следната роля:

- Насърчаване и защита на всички права на човека – чрез приемане на стандарти и следене за тяхното постигане;
- Помагат за овластяването на хората: чрез изследвания, образование и застъпнически дейности допринасят за повишената осведоменост и ангажираност от международната общност и обществеността по въпросите на правата на човека.
- Подпомагане на правителствата: чрез присъствие на място се подпомага предотвратяване на злоупотреби. Мониторингът и анализът са основа за вземане на решения. Предоставят също така изграждане на капацитет и правни съвети.
- Инкорпорират правата на човека във всички програми на ООН - за да се

гарантира, че мирът и сигурността, развитието и правата на човека - трите стълба на ООН - са взаимно свързани.

„Службата на Върховния комисар по правата на човека” (OHCHR) се стреми да предложи най-високо ниво на експертен опит и услуги на различните механизми на ООН, които имат функция за мониторинг: основно базирани на харти, по-специално Съвета по правата на човека, и органи, създадени в рамките на международните договори по правата на човека, които се състоят от независими експерти, които наблюдават прилагането на договорите от участващите държави. Съветът по правата на човека и отделът за договори на OHCHR предоставя административни услуги на повечето от горепосочените органи.

Органи, базирани на харти:

- Съвет по правата на човека
- Универсален периодичен преглед
- Комисия по правата на човека(заменен от Съвета по правата на човека от 2006) Специални процедури на Съвета по правата на човека
- Процедура за жалбите на Съвета по правата на човека

Органи, базирани на договори:

- Комитет по елиминация на расовата дискриминация (CERD)
- Комитет по икономически, социални и културни права (CESCR)
- Комитет по правата на човека (CCPR)
- Комитет по елиминация на дискриминация срещу жени (CEDAW) Комитет срещу изтезанията(CAT)
- Комитет по правата на човека(CRC)
- Комитет по работниците - мигранти (CMW)
- Подкомитет по превенция на изтезанията (SPT)
- Комитет по правата на хората с увреждания (CRPD)
- Комитет по насилствено изчезване (CED)

Други органи на ООН, които насърчават правата на човека

- Други органи на ООН, които имат отношение за развитието на правата на човека
- Генералната асамблея на ООН

- Трети комитет на Генералната асамблея
- Икономически и социален съвет
- Международен съд на ООН

Много агенции на ООН също са ангажирани с насърчаването и закрилата на правата на човека:

- Международната организация по труда
- Световна здравна организация
- Върховен комисар на ООН за бежанците (UNHCR)
- UNESCO
- UNAIDS
- UNFPA
- UNICEF
- UNDP
- UN-Women
- Други

Подробен списък можете да видите тук:

<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/OtherUnitedNationsBodies.aspx>

Регионални договори за правата на човека

В допълнение към глобалните, има и регионални органи и договори за правата на човека, включително:

Съвет на Европа и Европейската конвенция за правата на човека

В сила от 1953 г., подписана от 47 държави.

Организация за сигурност и сътрудничество в Европа

Чрез Службата за демократични институции и права на човека насърчава честните избори, зачитането на правата на човека и върховенството на закона.

Африканска харта за правата на човека и народите влезе в сила през 1986 г. и е ратифицирана от повече от 50 африкански държави. Обхваща икономически, социални и културни права, както и граждански и политически права. През 1987 г. е създадена комисия за наблюдение и тълкуване на Хартата.

Приложение 2

РАЗДАВАНЕ: КАСКАДЕН ЕФЕКТ

По-долу са дадени някои ситуации, които можете да използвате.

СИТУАЦИЯ 1

Правителството реши да затвори всички училища и университети. От утре нататък всички деца могат да правят каквото си искат, вместо да ходят на училище.

Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите години?

СИТУАЦИЯ 2

Правителството реши да закрие всички болници, за да спести пари. Няма да има повече лекари и аптеки. Вместо това ще се предлагат книги за билкови лекарства на ниска цена. Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите години?

СИТУАЦИЯ 3

Правителството реши, че е забранено да се играе на улицата, в парковете, в училищата или навсякъде другаде, където хората могат да видят това. Освен това всички магазини за играчки също ще бъдат затворени и никой вече няма да може да продава играчки. Всеки, който бъде хванат да играе у дома, ще отиде в съда и в крайна сметка в затвора.

Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите години?

СИТУАЦИЯ 4

Правителството реши, че от утре нататък само момичетата могат да ходят на училище и да играят в свободното си време. Всички момчета трябва да започнат работа във фабриката.

Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите години?

СИТУАЦИЯ 5

Правителството реши, че от утре нататък никой не може да бъде видян в присъствието на повече от двама души. Забранени са всички събирания на групи от повече от двама души. Нарушенията ще се наказват с лишаване от свобода.

Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите години?

СИТУАЦИЯ 6

Правителството реши, че всяко училище трябва да има компютърна зала с достатъчно компютри, така че всяко дете да може да използва компютъра поне три часа седмично.

Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите години?

СИТУАЦИЯ 7

Правителството реши да създаде Младежки съвет, който да съветва окръжния съвет по въпроси, засягащи децата. Всяко училище в нашата общност може да избере двама представители, които да работят в този съвет.

Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите

години?

СИТУАЦИЯ 8

Правителството реши, че за да се увеличи международното разбирателство, всяко дете трябва да има възможност да посети друга държава в Европа преди да навърши тринадесет години.

Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите години?

СИТУАЦИЯ 9

Правителството реши, че децата с увреждания трябва да бъдат насърчавани да участват в общността колкото е възможно повече. Барьерите пред участието трябва да бъдат премахнати и на децата да се осигури всякаква помощ, от която се нуждаят, като инвалидни колички, слухови апарати, книги на Брайл и компютри. Доколкото е възможно, децата с увреждания трябва да ходят на училище с всички останали деца.

Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите години?

СИТУАЦИЯ 10

Правителството реши, че от утре нататък всяко дете, което не издържи един тест, ще бъде отстранено от училището. Само деца, които никога не се провалят на теста, имат право да продължат да учат.

Какви непосредствени последици би имала тази ситуация? А през следващите години?

Приложение 3

Примерни статии

София няма план срещу замърсяването на въздуха от битово отопление, твърди доклад

Надежда Чипева, Капитал

София няма проекти за намаляване на замърсяването на въздуха от битово отопление, а то е значим източник на фини прахови частици. Това се посочва в [доклад](#) на Европейската сметна палата, представен днес, предаде БТА.

Планът за качество на въздуха на София не съдържа никакви мерки за намаляване на замърсяването на въздуха от домакинствата, се допълва в документа. Палатата е направила проверка на мерките за прочистването на въздуха в Брюксел, Краков, Милано, Острава, София и Щутгарт.

България заема челно място в таблицата за загуба на години живот в добро здраве заради мръсен въздух. Отбелязва се, че София не разполага с места за наблюдение "от промишлен вид" на качеството на въздуха, въпреки че в града има електроцентрали и други промишлени съоръжения.

Пояснява се, че в София заради строителството на метрото през 2014 г. измервателната станция на Орлов мост е била премахната. Преди преместването тази станция е отчитала най-големия брой дни с превишение на фините прахови частици, а след това честотата на измерените превишения в столицата е намаляла рязко.

Всичко, което трябва да знаете за: Замърсеният въздух (166)

България определя като двата основни източника на замърсяване на въздуха в страната битовото отопление и транспорта. За последните десетина години равнището на финансиране на мерки за опазване на чистотата на въздуха е било намалено с 58 на сто - от 120 милиона евро за 2007-2013 г., на 50 милиона евро за 2014-2020 г., показват данните.

Въпреки спечелените от Европейската комисия дела за чистотата на въздуха срещу България и други страни в ЕС пред Европейския съд това не е довело до задължение за предприемане на съответните мерки. През 2016 г. общо 13 държави в ЕС, сред които и България, са нарушили пределно допустимите стойности за фини прахови частици.

Всяка година в ЕС мръсният въздух предизвиква преждевременната смърт на около 400 хил. души и води до разходи за стотици милиарди евро, е записано в доклада. Уточнява се, че най-застрашени са хората, които живеят в градовете.

Европейската сметна палата установява, че изискванията на ЕС за качеството на въздуха са по-слаби от определените от Световната здравна организация. Въпреки това повечето държави в ЕС не спазват дори занижените изисквания и не предприемат необходимите действия, за да променят това. Допълва се, че наблюдението за чистотата на въздуха не се извършва на правилните места.

Посочва се, че еврокомисията не е в състояние да наложи необходимите наказания, когато държавите не спазват изискванията, дори когато срещу тях са произнесени съдебни решения. Установено е, че понякога европейското финансиране за прочистване на въздуха не е насочено добре.

<https://offnews.bg/obshtestvo/obmisliat-vtora-zdravna-zastrahovka-ot-12-leva-mesechno-shte-pokriva-687836.html>